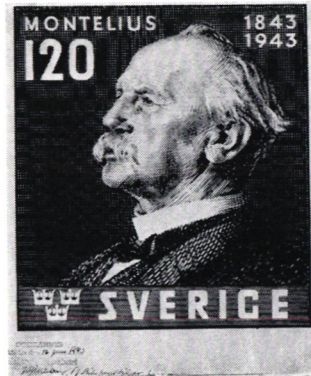

NORDISK FORNKUNSKAP PÅ FRIMÄRKEN

av Stig Nilebrant

August Strindberg kallade den arkeologiska forskningen »hvarjehanda knåp, mer eller mindre idiotiskt». Föraktfullt kallar han arkeologin för knappologi. Detta strindbergska uttalande skall här inte bemötas, men otvivelaktigt ställer man sig frågan om han inte skulle ha haft samma inställning till filatelin. Den har ju i princip vissa likheter. Visserligen gräver man inte upp frimärken, men man gör fynd, räknar tänder, söker tyda vattenmärken, nyanser, avarter, tryckfel m. m. Likaså har man systematiserat filatelin. Frimärken katalogiseras och värderas efter en sällsynt-hetsskala. Arkeologens dröm är att finna ett sällsynt förhistoriskt föremål, filatelistens dröm är att finna ett sällsynt brev eller frimärke. Därav vågar jag påstå att Strindberg nog skulle räkna in filatelin i »knåp, mer eller mindre idiotiskt».

I föreliggande artikel skall emellertid inget filatelistiskt knåp beskrivas. Ur den äldre filatelin med landssamlingar har motivsamlandet utvecklats. Filatelisten har funnit att vissa märkens motiv intresserar honom eller henne mer än andra motiv. Det har uppstått ett intresse för t. ex. konst, litteratur eller musik. Här skall något redogöras för de frimärken som har anknytning till nordisk fornkunskap, för övrigt ett universitetsämne, som många museimän har studerat.

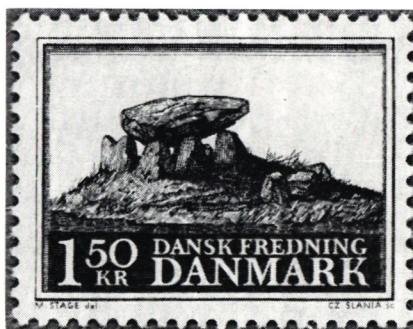
När man skall beskriva den nordiska arkeologin på frimärken, gör man kanske klokt i att börja med ett porträtt. En av förgrundfigurerna och en verklig auktoritet på området, *Oscar Montelius* (1843—1921), kom på

frimärke 1943 i Sverige. Denne man framstod på sin tid som en enastående systematiker och var som vetenskaplig författare mycket produktiv. Hans skrift »Om tidsbestämning inom bronsåldern» (1885) ansågs som den nordiska fornforskningens klassiska verk. Hans indelning av bronsåldern i sex perioder gäller fortfarande.

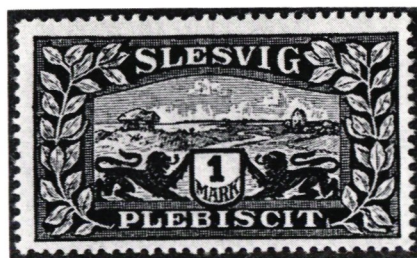
Montelius var riksantikvarie 1907—13 och dessutom ledamot av såväl Vetenskapsakademien som Svenska akademien. Motivet till frimärket är hämtat från professor Emerik Stenbergs (1873—1927) oljemålning, vilken förvaras i Statens Historiska Museum i Stockholm. Frammärket i valörerna 5 och 120 öre utkom på 100-årsdagen — 9 september 1943 — av Montelius födelse, graverades av Sven Ewert efter teckning av T. Schonberg.

Stenåldern

Det äldsta slag av forn lämningar som finns på frimärke är de stora monumentalgravarna. Människor från den s. k. megalitkulturen ville ge sina släkters huvudmän gravar, vilka skulle stå i evig tid. Under den yngre stenåldern, neolitisk tid, kom de första storstensgravarna, dösar. Här gravsattes släktled efter släktled. En sådan dös är avbildad på ett danskt frimärke från 1966 i serien *Dansk fredning* med valören 1.50. Danmark är rikt på sådana dösar medan man i Sverige endast finner dem i Skåne, Halland och Bohuslän. Det danska frimärket är tecknat av Mads Stage och för gravyren svarar Czeslaw Slania.

Dösen finner vi också på ett frimärke från Slesvig år 1920, ett ovanligt tidigt motivmärke. Texten »*Plebiscit*» betyder folkomröstning och frimärket kom ut efter det tyska nederlaget i första världskriget, då befolkningen i Slesvig fick avgöra om den ville tillhöra Danmark eller Tyskland. Frammärket har tyska myntvalörer, men trycktes i Danmark och kan räknas till de danska frimärkena. Senare fick frimärket danska valörer och vidare

övertryck med zon-angivelse (röstningsområde). Frimärksteckningen, som är utförd av August Carstens, vill med dösen och medeltidskyrkan symbolisera att denna mark redan under forntid och medeltid var dansk. Symboliken är ganska träffande även såtillvida att vi finner fredligt landskap just i en orolig tid, då skyttegravarna nyligen hade tjänat ut och gränsmänniskan inte visste varthän hon hörde.

Hällristningar är vanligt förekommande i Norge och hör till de äldsta bildspåren av människor. Att man därför i Norge tagit med hällristningar som motiv i sin frimärksutgivning är helt naturligt. 1963 utkom en bruksserie med valörerna 25, 40 och 90 öre. De stiliserade motiven är tecknade av professor Arne E. Holm och graverades av Knut Lökke-Sørensen. De ursprungliga motiven har hämtats från hällristningslokalen vid Skogerveien i Drammen. Den ligger alldeles vid vägbanan i tätbebyggt område och har omringats med ett staket. Fältet består av en valfigur som är drygt 2 meter lång samt två mindre fiskfigurer. Vidare en stor och en mindre djurfigur, troligen älgar, och den största mäter 1.75 m i längd.

Valen och älgen finns på frimärket. Det intressanta är att djuren framstår mycket dekorativt genom att de gjorts i ett rutmönster. Men det är säkerligen inte det dekorativa som spelat in för ristaren. Det kan ligga något magiskt i rutningen, men härom vet man ingenting bestämt. Man kan dock ana sig till älgens hjärta i rutmönstret. Man tror att dessa ristningar är från stenåldern, ty de skiljer sig avsevärt från bronsålderns hällristningar, jordbruksristningarna.

Ett intressant hällristningsmotiv har Norge i det 1966 utkomna frimärket med en *fortida skidåkare* i serien VM i nordiska skidgrenar. Motivet kallas Rödöymannen och är från yngre stenålder. Motivet ger belägg för att skidan är ett gammalt färdmedel. Man har även i Sverige funnit skidor, som arkeologiskt grävts fram. Det norska frimärket är tecknat av M. Ottar Michaelsen medan Henry Welde har utfört gravyren.

Bronsåldern

Bronsåldern belyses på frimärken med bl.a. hällristningar. I vårt land fick vi en *hällristningsserie 1954*, som hade tecknats av Jurgen von Konow (1915—). Motivet är hämtat från dels ett ristningsområde i Bohuslän, Tanum, dels klippmålningar från Jämtland. Längst ner ser man ett skepp, på vars däck står en man och lyfter ett spjut. Till vänster ses en man, som blåser i en bronslur, kanske till stridssignal. Hällristningarna i Bohuslän kom troligen till för omkring 3500 år sedan, dvs i början av bronsåldern. Man tror att dessa inknackade figurer med sitt livfulla bildspråk hade med besvärjelse att göra. Det gällde för bronsåldersmänniskan att jaga bort hunger och nöd. De djurfigurer vi ser på frimärket har nog med denna jaktmagi att göra. Man vände sig till den osynlige guden och bad om regn, rika skördar och god jaktlycka. Den svenska hällristningsserien har under årens lopp graverats av flera gravörer, såsom Sven Ewert (65, 75 öre),

Arne Wallhorn (50, 60, 90, 55, 70, 80 öre) och Heinz Gutschmidt (95 öre).

Det främsta museet i Norden i avseende på fornsaker är kanske *Nationalmuseet i Köpenhamn*, vilket 1957 firade 150-årsjubileum. Det föranledde det danska postverket att ge ut ett frimärke i valören 30 öre, som visar museibygnaden, förutvarande Prinsens Palæ (1744).

I samma serie ingår ett frimärke i valören 60 öre med ett av museets dyrgripar — *Trundholmsvagnen*. Detta märkliga kultföremål från bronsåldern är av guldbelagd brons och visar en häst, som drar en solskiva, smyckad med spiraler. Vagnen har sex hjul, hästen står på fyra och solskivan på två. Trundholmsvagnen hittades 1902 i Trundholms mosse vid Nyköping på Själland och stammar från omkring 1200 f. Kr. Den framstår som ett kultföremål och ett tidigt tecken på religiösa föreställningar. Förmodligen drogs den i en procession vid religiösa fester. I tidiga religioner har alltid naturkrafter spelat en betydande roll. Vad var naturligare för

bronsåldersmänniskan än att tro på solen? Den gav ljuset, värmen, livsbetingelser för människor, djur och växter. Det intressanta är också att den nordiska soldyrkan även sammanfaller med Egyptens dyrkan av solen. Det har i Norden även hittats andra föremål som ger vittnesbörd om forntidens andliga liv och dess soldyrkan.

Båda frimärkena i denna serie har tecknats av V. Bang och för gravyren svarar B. Jacobsen.

Järnåldern

a) Folkvandrings- och Vendeltid

Den s. k. Vendeltiden representeras i svensk frimärksutgivning genom *hjälmprydnaderna* från Torslunda på Öland. Det är ett automathäfte med tio frimärken med fyra olika motiv. Valören 10 öre visar en man med

naken överkropp och ett rovdjur av något slag. Mannen bär byxor, vilket är intressant ur dräkthistorisk synpunkt, och på höger arm förmodligen en armring samt håller en yxa i handen.

Valören 15 öre visar en man mellan två rovdjur och i det högra djuret har han stött in sitt svärd. I den andra handen har han en dolk, som han förmodligen avser att döda det andra djuret med. Han är klädd i en skjortliknande kolt med bälte.

30-öresvalören visar två krigare. Den högra är klädd i bl. a. vargmask och mannen framför är klädd i hjälm, svärd och bälte. I vardera handen har han något lansliknande vapen.

På 35-öresvalören slutligen har vi två krigare med lansar, svärd och svinhjälm. De bär koltar med bårder nedtill utan bälte.

Dessa frimärken ger oss en uppfattning om hur mansdräkten såg ut vid folkvandring- och vendeltid i vårt land. Som underlag för dessa frimärken ligger de matriser till pressformar, som nu förvaras i Statens Historiska Museum i Stockholm. Frimärksgraveringen har utförts av Czeslaw Slania.

b) *Vikingatiden*

Norge är känt för sina väl bevarade vikingaskepp från Tune, Gokstad och Oseberg. År 1960 gav Norge ut en serie med fartygsmotiv för att skildra skeppsfartens historia. Inte helt överraskande blev ett av dessa ett *vikingaskepp*. Ingenting sägs om vilket skepp som avses, men frimärksbilden har stora likheter med det nu i Bygdøy förvarade skeppet, som år 1880 grävdes ut på gården Gokstad i Sandar utanför Sandefjord. Ovanpå det stiliserade smäckra skeppet med tio par nävstarka män ses två korslagda vikingasvärd i en oval. Frimärket är tecknat av professor Arne E. Holm.

Från vikingatiden hör också skeppssättningen vid Kåseberga i Skåne, *Ales stenar*. Det är vårt lands största monument i sitt slag och mäter en längd av 67 meter. Skeppssättningens sextio höga stenar utgör ett mäktigt minne över en stor sjöfarare. Typiskt för skeppssättningarna är just deras kustläge. Frimärket är tecknat av Gunnar Norrman och Heinz Gutschmidt har gjort gravyren.

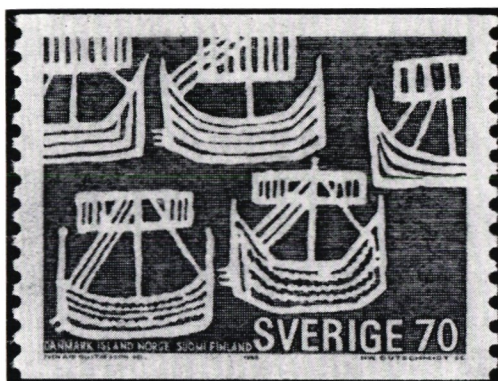

Vikingaskepp förknippas man gärna med Norden. Men även i Estland har man använt vikingaskeppet som en symbol för dess förhistoria. På frimärket från 1919 i fyra valörer ser man ett s. k. *drakskepp* med det mäktiga drakhuvudet i fören och sidorna kantade med sköldar. Seglet var förmodligen av vadmal och hade påsydda remsor av läder, vilket man tror var brukligt hos vikingaskeppen. Vikingafararna var inte helt beroende av vinden, ty man hade även möjlighet att ro.

De stora skeppen hade ett trettiotal roddare. Förutsättningarna för rodd var goda av två skäl, dels var relingarna låga, dels var farkosterna föga djupgående. Man klöv vågorna på ett förträffligt sätt och kunde uppnå hög fart.

Det var kanske på denna typ av skepp som estländska vikingar år 1187 seglade in i Mälaren och plundrade och brände Sveriges dåvarande huvudstad, Sigtuna. Frimärket är tecknat av Peet Aren.

År 1969 skedde en samnordisk utgivning av ett frimärke med anledning av 100-årsjubileet av ett mera organiserat nordiskt postsamarbete. Motivet, som är tecknat av arkitekt Sven Åke Gustafsson, förställer *fem vikingaskepp*. Den myntintresserade känner nog igen motivet, som är hämtat från ett av de äldsta nordiska mynten. Det räknas till de s. k. Birka-mynten, men har troligen präglats under 800-talets början i det då mäktiga Dorestad vid floden Rhen. Myntet har ingen inskription utan är ett rent bildmynt. Stilen är påfallande lik hållristningarnas. De raka linjerna hade mycket väl kunnat ristas i släta partier av urberg. Den breda rundade skeppstypen, som framträder på frimärket, är inte något typiskt vikingaskepp utan mera en västeuropeisk kogge. Den hade ett stort råsegel och var enmastad samt försedd med styråra. Den var inte lika snabbseglad som det smäckra vikingaskeppet men hade istället lastmöjligheter.

Vikingaskeppet är ett omtyckt tema för senare tiders skalders, men det var säkert ännu mera omtyckt av den tidens människor. Skeppet var deras maktmedel, deras glädje, deras käraste egendom, som Johannes Brönsted säger i boken »Vikingarna hemma och i härnad». Det svenska frimärket är graverat av Heinz Gutschmidt medan Czeslaw Slania står för det danska och isländska. För Norge är det Henry Welde som gjort gravyren och för det finska Finlands Banks Sedeltryckeri.

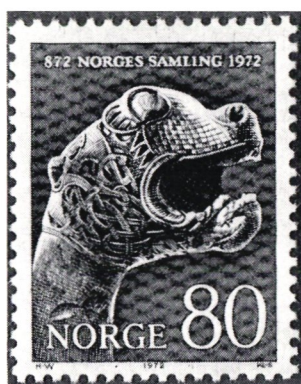

Ytterligare vikingaskepp kan man finna i den nordiska frimärksutgivningen. Island gav ut en serie 1930 med anledning av Alltingets 1000-årsjubileum. Valörerna 5 och 10 aur visar olika vikingaskepp. På 5-aurmärket ser vi drakskeppet i full storm på Atlanten. Det är Hrafnafloki, Korp-Floke, som är på väg till Island. Enligt uppgift besökte han Island redan före kolonisationen år 874. Den kände göteborgsfilatelisten Ture Heed anser att man i frimärksbilden ser de korpar, som Floke förde med sig för att de skulle visa vägen till Island.

Frimärket 10 aur förtäljer något om Islands tidigaste historia, nämligen om Ingolf Arnarsson och hans män när de kom som kolonister. De stora högsätesstolparna, snidade med gudabilder av Tor och Oden, satt inte på skeppen när man närmade sig land. Man kunde skrämman bort de vänskapligt sinnade landvättarna. Frimärksmotivet visar hur man är i färd med att kasta högsätesstolparna över bord. Enligt gudarnas vilja skulle besättningen bosätta sig på det ställe där högsätesstolparna flöt i land. Stolparna flöt enligt sägnen i land där nu Reykjavik ligger.

Vid 100-årsminnet av kompositören Rikard Nordraaks födelse (1842—66) utkom en serie med tre olika motiv, varav ett visar en flotta av vikingaskepp. Upptill står texten »*Brede Seil over Nordsjø går*». Motivet är tecknat av H. Damsleth.

Det kanske värdefullaste fyndet i Norge från forntiden är det som dolde sig i en gravhög vid Oseberg, inte långt från Tönsberg på Västlandet. Det som grävdes fram 1904 var bl. a. ett skepp, en vagn med hjul, en släde och mycket annat värdefullt. I en frimärksserie från 1972 — Norges Samling — finns på valören 80 öre en av de kända *djurhuvudstolparna* från Oseberg. Stolparna är skickligt träsnidade. De betecknar med sin fantasi en höjdpunkt i nordisk forntidskonst. I Osebergsskeppet låg en högättad kvinna begravnen — troligen drottning Åsa, som var en central

gestalt. Fyndet ger ett ståtligt vittnesbörd om hur en drottning levde på 800-talet i Norge och visar också att det fanns en förvånansvärt hög materiell kultur.

Man vet ej med säkerhet vad dessa djurhuvudstolpar har använts till. Men tänkbart är att de burits vid religiösa tillställningar. Den på frimärket avbildade stolpen kallas den »akademiska». Den förvaras tillsammans med de övriga fynden på Vikingaskeppsmuseet i Bygdøy. Frimärket är tecknat av Knut Lökke-Sörensen och för gravyren svarar H. Welde.

Finland har också bidragit med vikingaskepp på frimärken. I en Röda kors-serie från 1930 finner vi organisationens emblem på vikingaseglet. Teckningen är gjord av E. O. W. Ehrström. Fem år senare kom en serie med anledning av nationaleposet Kalevala 100 år, där ett av tre märken visar ett vikingaskepp, som tillhör Väinämöinen, »jordens förste bebyggare». Teckningen har gjorts av J. Gallen-Kallela efter en fresk av A. Gallen-Kallela och gravryrarbetet har gjorts av A. Laurén.

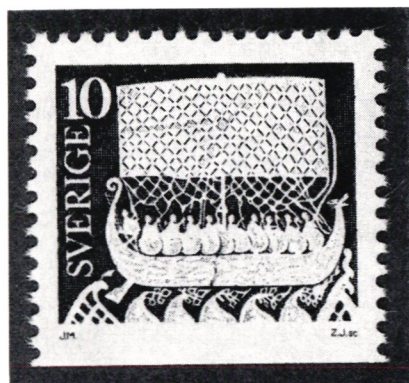
Från 1000-talet finns ett *danskt vikingaläger*, som är avbildat på ett frimärke från 1953. Lägret i Trelleborg på Själland har förmodligen varit en uppsamlingsplats för invasionstrupperna mot Fornbritannien och Normandie i Frankrike. Danmark upplevde då en storhetstid, som slutade med Knut den Stores död 1035. »För nordmännens raseri bevare oss, milde herre Gud». Det var en bön, som kunde höras i kyrkor och kloster i Nordfrankrike för omkring tusen år sedan.

Det befästa vikingaläget innanför en cirkelrund jordvall, vars tjocklek är sjutton meter och höjden sex meter, har en diameter av 136 meter. Vallen har fyra portöppningar — en mot varje väderstreck — och innanför vallen ser man de utstakade husen, som en gång funnits där. Liknande vikingaläger finns också vid Aggersborg och Fyrkat på Jylland. Frimärket har tecknats av P. Nielsen medan B. Jacobsen har utfört gravyren.

Vårt land är rikt på runstenar. Någon sådan har vi ännu inte fått avbildad på frimärke i Sverige men däremot *bildstenar*. De flesta bildstenarna i vårt land förekommer på Gotland. Den bildsten, som är motiv på frimärket från 1961, är dock hämtad från Öland, där den funnits på Resmo kyrkogård. Bildstenen, som nu överförs till Statens Historiska Museum i Stockholm, är från 1000-talet e. Kr. och dess motiv föreställer ett bandformat djur, ett bildelement som utmärkte stilen under vikingatiden. Frimärket är tecknat av konstnären Åke V. Larsson och graveringen har gjorts av Arne Wallhorn.

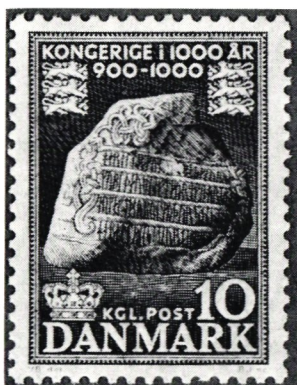
Ännu en bildsten blev frimärksmotiv 1973. Det rör sig om den märkliga bildstenen från Hammars gård i Lärbro socken på Gotland, som nu förvaras i Bunge Museum. Frimärkena i valörerna 5 och 10 öre visar inte hela stenen utan endast två detaljer, ett hästmotiv och ett vikingaskepp.

Bildstenen i kalksten är uppdelad i sex bildfält ovanpå varandra och frimärksmotiven är hämtade från det andra och sjätte bildfältet.

Hästen är kraftigt utformad och tjudrad i marken. Under hästen finns spiraler, men dessa är hämtade från ett annat bildfält i stenen. Man kan inte med säkerhet säga vad som avses med hästen, men mycket troligt är att det rör sig om Odins häst Sleipner.

Fartyget upptar en stor del av bildstenen. Masten har ett stort råsegel. Rodret består av en styråra, vilken är placerad på högra sidan och därav benämningen styrbord. Ett mindre halvdäck finns i stävorna och på frimärksbilden framträder tydligt det bakre halvdäcket, som även kallas lyfting. Utmed relingen hänger sköldarna. Under råseglet finns det rikt förgrenade skotnätverket. Ristaren har lagt in någon fantasi i bilden, ty skotnätverket är överdrivet och seglet förenklat av dekorativa skäl. I förstäven finns ett djurhuvud, som var så vanligt på den tidens fartyg. Tio beväpnade män håller i tamparna. Man ser vidare att fartyget ligger på vågor med skumtoppar, vilket ger liv och rörelse åt bilden.

Frimärkena är ritade av Jan Magnusson och graverade av Z. Jakos.

Runstenen företrädes däremot på ett danskt frimärke från 1953. Motivet är en av de båda kända Jellingestenarna. Den större stenen med frimärksmotivet restes i slutet av 900-talet av den danske kungen Harald Blåtand, som höll hov i Jellinge. Texten lyder: »Harald konung påbjöd att göra detta minnesmärke efter Gorm, sin fader, och Tyra, sin moder, den Harald, som åt sig vann hela Danmark och Norge och gjorde danerna kristna». Stenen berättar således om danskarnas omvändelse till den nya religionen, kristendomen. Stenen är också intressant såtillvida att den bär den äldsta Kristusbilden som är känd i Norden. Något kors finns ej i motivet, men

Kristus står i ett slags korsfästelseställning. Omvändelsen framställes genom en förnämlig kontrastverkan med Kristus på ena sidan, och lejonet och ormen på den andra, som symboliserar det hedniska. Stenen visar också en påtaglig bandornamentik, som är utmärkande för denna tid. Jellinge

kan betecknas som ett nationalmonument i Danmark liksom Gamla Uppsala är ett svenskt sådant. Frimärket är tecknat av V. Bang och för graveringen står B. Jacobsen.

I serien Svenskt konstsmide ingår ett frimärke som visar den s. k. *Söderalaflöjeln*. Den vackra kyrkflöjeln av förgylld brons var en gång uppsatt på Söderala kyrka men blåste ner. Från 1700-talet ägdes den av en bondsläkt i Hälsingland och då den hittades 1916, överlämnades den så småningom till Statens Historiska Museum, där flöjeln nu är utställd. Det intressanta med flöjeln är, att den ursprungligen var utsmyckning i masttoppen på en vikingaskepp eller kanske i dess stäv. I kanten av flöjeln finner man hål, i vilka har hängt glittrande metallbleck, som har åstadkommit ett klirrande ljud. Dessa »löv» är nu borta. Flöjelns korta sida har en lutning beroende på att den varit fästad på en mast eller stäv. Flöjelns drakdjur och lejon är intressanta. De båda drakdjuren är inflätade i varandra och i bården finns en akantusranka. Här förekommer således både djur- och växtornamentik.

Frimärket är graverat av Majvor Franzén.

Finland gav ut ett frimärke 1962 med motivet *Mora sten*. Skälet var att man ville fira 600-årsminnet av landets politiska grundrättigheter från 1300-talet. Frimärket visar en fri rekonstruktion av stenen, som sedan länge är försvunnen. Den var belägen på en plats söder om Uppsala, kallad Mora stenar i Lagga socken. Här valdes de svenska kungarna under medeltid och sannolikt redan under forntiden. På den s. k. Mora sten skulle den nyvalde konungen svära sin ed och därefter mottaga folkets hyllning. Enligt Olaus Magnus skulle stenen ha varit en rund häll och runt den

skulle ha funnits tolv mindre jordfasta stenar. Den beskrivningen tyder på att det varit något slags domarring. Mora sten lär ha försvunnit under unionstiden.

Den fria teckningsrekonstruktionen är gjord av O. Vepsäläinen medan B. Ekholm har gjort gravyrarbetet.

På ett sovjetryskt frimärke från 1956 avbildas författaren till den s. k. Nestorskrönikan, även kallad gammalryska krönikan, munken *Nestor* (1056—1114). Han levde visserligen inte under den förhistoriska tiden, men det han skildrar i sin krönika har en stark anknytning till nordbornas tidiga förbindelser med Ryssland. Nestor verkade vid Grottklostret i Kiev. Krönikan börjar med syndafloden och fortsätter fram till omkring 1100. Av naturliga skäl är den övervägande delen att beteckna som saga och sägen, men en del berättelser har visat sig ha sanningshalt och är därför av historiskt värde. Nestor skildrar inte minst vikingarnas strider om Novgorod och Kiev och nordbornas handelsvägar till Konstantinopel. Kiev blev för övrigt ett centrum för nordbornas handel vid denna tid.

Frimärket är tecknat av E. N. Gundobin.

Den praktfulla träsniderikonsten är tidig i Norge. Som ett enastående prov härpå har vi en portal från stavkyrkan i Urnes i Solvorn, Sogn. En detalj från denna portal är avbildad på ett bruksfrimärke från 1969 och motivet består av djurfigurer. Fantastiska fabeldjur är gjorda i dekorativ träskärarkonst. Här finns fantasi och hednisk konstglädje. Kyrkan uppfördes under tidig medeltid — 1130-talet — men med de ornamentala

partierna från 1000-talet. Portalen räknas till de allra viktigaste konstverk som gjorts under yngre vikingatid. Ormslingor och djurornamentik lämnar vittnesbörd om påverkan från irisk konst men också av den nordiska runstensstilen.

Frimärket är tecknat av J. Söraune och graverat av H. Welde.

Vikingatiden var ingalunda en fredlig tid. En av de många fejderna finns som bild på ett frimärke, nämligen slaget vid Stiklestad 1030. Olof II Haraldsson, även kallad *Olav den helige* (995—1030) var enligt traditionen ättling till Harald Hårfager och under sin ungdom verksam som viking. Vid ett besök i Normandie anslöt han sig till kristendomen. Men kristnandet var inte enbart en trossak, troligen mera av politisk karaktär. Han återvände till Norge och blev kung där från 1015 till 1028. Han var förmäld med Olof Skötkonungs dotter Astrid. Efter att ha måst lämna

landet 1028, när Knut den store av Danmark hyllades som konung, sökte Olav med svensk hjälp återvinna Norge. Emellertid föll han i strid med tröndska bönder vid Stiklastad den 29 juli 1030. Denne typiskt nordiske vikingakung blev ett nationalhelgon och kanoniserades år 1164.

Frimärksserien i fyra olika valörer, varav två kan hänföras till ämnet, visar i det ena fallet Olav med sköld i ett pilregn. Det andra frimärket visar slaget, där Olav får banesåret. Musikedramat »Arnljot» har som ämne just detta sista krigståg av Olav den helige. Arnljot var en svensk kämpe, fredlös, som hade anslutit sig till kristendomen liksom Olav. Även han föll i slaget vid Stiklastad. Frammärket har en originell inramning och liknar en tavla, men så är också motivet hämtat från en detaljrik målning av P. N. Arbo (1831—92). Professor Schirnböck har graverat frimärket, som utkom 1930.

På tröskeln mellan forntid och medeltid, dvs mitten av 1000-talet, äger något betydelsefullt rum i England med någon anknytning till Norden. Det gäller *slaget vid Hastings* år 1066. Den historiska skildringen finns på den sjuttio meter långa broderade väggbonaden — Bayeuxtapeten — som utfördes under slutet av 1000-talet. Den skildrar höjdpunkten på den rivalitet som rådde emellan den tidens mäktigaste män, Edvard Bekännaren och hertig Vilhelm av Normandie, och som slutade med den senares erövring av England 1066. Enligt traditionen är bonaden gjord av drottning Matilda på uppdrag av biskop Odo av Bayeux för katedralen. En del av tapetens motiv har blivit återgivna på frimärken. Redan 1958 gav Frankrike ut ett frimärke som visar två ryttare med lansar. 1966 kom England med en sällsynt vacker serie med åtta olika motiv, tecknade av

den skicklige konstnären David Gentleman. Frimärksbilderna ger en god uppfattning om dåtidens skepp, klädseln för den tidens krigare, deras vapen samt tidens stridssätt. I allt det krigiska ser man drottning Elisabeths porträtt på varje märke.

Litteratur:

Stenberger, Mårten: Det forntida Sverige. Stockholm 1964.

Vikingen. Tre Tryckare, Göteborg 1967.

Almgren, B: Den osynliga gudomen. Proxima Thule. Stockholm 1962.

Hanner, Per V A: Motiven på de isländska alltingsserierna 1930, SFT nr 1/1973.